

Управління культури і туризму
Черкаської обласної державної адміністрації
Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка
Кам'янська районна бібліотека

Реабілітація книгою:
бібліотечне обслуговування громадян з
особливими потребами
(З досвіду роботи Кам'янської ЦБС)

Одним із напрямків соціальної політики держави є реабілітація людей з особливими потребами, спрямована на ліквідацію чи, можливо більш повну, компенсацію обмежень життєдіяльності з метою відновлення їх соціального статусу, досягнення матеріальної незалежності, найповнішого задоволення їх потреб.

В Кам'янському районі проживають 2785 інвалідів, з них понад 200 мешкає в м. Кам'янці.

Бібліотеки Кам'янської ЦБС надають першочергового значення в питанні забезпечення бібліотечно-інформаційного обслуговування людей з особливими потребами, намагаючись допомогти людям цієї категорії знайти соціальний захист та успішно інтегруватися у суспільство.

Девізом визначеного напрямку роботи стало гасло «Дійти до кожної людини з особливими потребами і забезпечити її книгою». З метою координації дій та об'єднання зусиль налагоджено тісні зв'язки з районним відділом соціального захисту населення, радою ветеранів війни в Афганістані та «Союз-Чорнобиль», осередком товариства Червоного Хреста та іншими.

Державні, освітні, медичні та громадські організації надали відомості про осіб з фізичними обмеженнями, на основі чого в центральній районній бібліотеці було створено «Адресну картотеку», що містить повну інформацію про кожну особу. Однією з важливих умов функціонування цієї бази є обов'язкове зазначення форми бібліотечного обслуговування – стаціонарно, тобто в бібліотеці, або ж за місцем проживання інваліда, якщо ці особи виявили бажання стати читачами бібліотеки. З цією метою проведено вивчення потреб та запитів читачів шляхом анкетування, опитування, спілкування з опікунами. В результаті цих заходів виявлено, що частина громадян висловила бажання самостійно відвідати бібліотеку і користуватися всіма наявними послугами.

Читачі, які через хворобу, вікову немічність та інші обмеження в життєдіяльності не можуть відвідувати бібліотеку, користуються послугами книгонош. До числа книгонош залучаються як бібліотечні працівники, так і активні читачі, зокре-

ма учні ЗОШ №1, яка розташована поруч з бібліотекою.

Специфіка обслуговування цієї категорії читачів полягає в тому, що хворі, самотні люди відчують дефіцит уваги та спілкування. Тому найбільш популярною формою роботи стала індивідуальна бесіда. Читачі не лише прагнуть отримати необхідну літературу чи журнал, а й відчути розуміння, щире зацікавлення, підтримку. Читачі бачать в бібліотечному працівникові і представника влади, і психолога, і лікаря, і представника громадськості, і просто співрозмовника.

Важливість диференційованого підходу до обслуговування людей з особливими потребами обумовлена врахуванням загальних, індивідуальних та інших особливостей цих користувачів.

З метою найповнішого та оперативного надання необхідної інформації для зазначеної категорії читачів, в центральній бібліотеці, обособлено зосереджено матеріали корисної інформації за такими розділами:

- Законодавчі документи з питань життєдіяльності інвалідів;
- Адреси районних, обласних, всеукраїнських соціальних, психологічних, реабілітаційних закладів, що займаються проблемами людей з вадами здоров'я;
- Інформація про працевлаштування (за матеріалами районного центру зайнятості).

В районній бібліотеці кожен бажаючий може одержати безкоштовну кваліфіковану інформацію з питань правового, соціального захисту, психологічної допомоги, адже тут діє «Консультаційний пункт». Щомісяця надають консультації відповідні спеціалісти, зокрема юристи, працівники відділу соціального захисту, психологи, лікарі, освітяни, для яких заздалегідь у спеціальних скриньках зібрано запитання читачів за профілем під рубриками: «Юрист консультиє», «Соціальний працівник рекомендує», «Психолог радить» та ін. Таким чином, до проведення зустрічей з читачами спеціалісти мають час підготувати вичерпну відповідь. Це досить зручно і матеріально вигідно для читачів, адже консультація «запитання-відповідь» надається я безкоштовно.

Найважливіші актуальні матеріали, що публікуються в офіційних виданнях, пресі не проходять поза увагою бібліографа ЦРБ. У систематичній картотеці статей постійно поповнюються тематичні рубрики «Законодавство України - інвалідам», «Пільги особам з особливими потребами», «Нове в пенсійному законодавстві».

Найважливіші матеріали цієї тематики висвітлюються на сторінках міської газети «Наше місто», районної газети «Трудова слава», готуються програми по районному радіомовленню у радіоклубі «Ріднокрай». Крім інформаційних матеріалів на сторінках преси та по радіомовленню публікуються та озвучуються розповіді про ветеранів війни та праці з нагоди їх ювілею, які є давніми друзями бібліотеки.

Так в районній газеті «Трудова слава» до 95-річчя від дня народження інваліда Великої Вітчизняної війни педагога шанованого в районі краєзнавця К.Н. Гудзенка було опубліковано статтю, присвячену його життєвому шляху та активній діяльності на краєзнавчій ниві.

На засіданні радіоклубу «Ріднокрай» прозвучала розповідь про учасника Великої Вітчизняної війни Ф.П. Людного. – педагога, краєзнавця, який незважаючи на свій поважний вік, продовжує активне громадське життя, передає свій досвід молодому поколінню.

Нещодавно бібліотеками ЦБС проведено заочний диспут-форум «Інвалід в правовому суспільстві». Альбом-естафета під такою назвою послідовно передавався з однієї сільської бібліотеки в іншу. Він має два розділи. В одному з них зібрано актуальні питання, які хвилюють читачів та подано список джерел, де можна знайти на них відповідь. В іншому – бажаючі ставили свої запитання, порушували ті проблеми, з якими їм доводиться стикатися в повсякденному житті. Це, переважно, про пільги, правовий захист, здійснення пенсійних виплат тощо. Читачами ставилися запитання про діяльність організації інвалідів, адреси лікувальних та реабілітаційних закладів, шляхи придбання інвалідних візків та інше. На деякі проблеми своїх колег респонденти давали поради, коментарі, відбувалося ділове заочне спілкування. Така фо-

рма роботи стала прийнятною для учасників заходу, так як давала можливість знайти корисну інформацію та поради, висловити свої питання, пропозиції. Аналізуючи результати проведеного заходу, бібліотечними працівниками було визначено нові теми та подальші заходи в індивідуальній та масовій роботі з особами зазначеної категорії.

В умовах стаціонарного обслуговування всі категорії користувачів отримують основні та додаткові послуги.

Завдяки активізації роботи по впровадженню сучасних інформаційних технологій, з 2008 року в центральній районній бібліотеці функціонує Інтернет-центр. Користувачі одержали можливість доступу до Глобальної інформаційної мережі. Поряд з іншими цією послугою користуються читачі з особливими потребами.

Для них встановлено пільги на позачергове обслуговування, пільгове використання комп'ютерної та множильної техніки, а також безкоштовне отримання літератури з комерційного фонду.

Особлива роль бібліотеки полягає в організації виставкової роботи. Адже серед людей з вадами здоров'я є багато талановитих особистостей. Бібліотечні працівники намагаються привернути увагу громадськості не тільки до проблем цих людей, а й до їхніх здібностей, нерозкритих можливостей і величезного творчого потенціалу. Художні виставки, презентації літературної творчості та виробів народного ужиткового мистецтва, виготовлених людьми з обмеженими фізичними можливостями, стали невід'ємною частиною творчих акцій, масових заходів, що проводяться бібліотеками району.

Нещодавно в районній бібліотеці було презентовано виставку творів мистецтва молодого художника-початківця, інваліда по зору Т.В. Плотнікова.

Серед читачів бібліотеки інвалід І-ї групи С.К. Туз, улюбленим заняттям якої є вишивання. Тісна співпраця бібліотеки з майстринею сприяла облаштуванню виставки її творчих робіт під назвою «Червоне – то любов, а чорне – то журба». Колоритна виставка викликала жвавий інтерес та зацікавленість у відвідувачів. А вишивальниця з великим задоволен-

ням провела бесіду з охочими поспілкуватися.

Виставка творчих робіт «Веселкові барви життя» була оформлена за активної участі читачів Г.І. Устенко, (інвалід III-ї групи) та О.В. Ковиряги (ветеран праці), які люб'язно надали свої роботи.

В Жаботинській сільській бібліотеці експонувалися вишиванки пенсіонерки, інваліда О.П. Коваленко. Популяризації виробів декоративно-ужиткового мистецтва, виготовлених з деревини, була приурочена виставка авторських робіт майстра В.О. Туренка – пенсіонера, який є активним читачем Ревівської сільської бібліотеки та інші.

Для більшості людей похилого віку, одиноких, пристарілих, осіб з особливими потребами бібліотека стала насущною потребою, вона згуртовує, об'єднує, надає можливість для спілкування.

Тож, своєрідною територією спілкування став жіночий тематичний клуб «Відрода», що вже три роки успішно працює при центральній районній бібліотеці. Кожне засідання клубу має відповідну форму роботи: вечір-портрет, вечір-відпочинок, вечір-зустріч, вечір-спогад. До участі в масових заходах часто долучаються і самі члени клубу, демонструючи власні таланти.

З метою привернення уваги суспільства до проблеми людей з обмеженими можливостями в Україні, з 1992 року започатковано відзначення Міжнародного дня інвалідів, а з 1994 року цю дату щорічно відзначають на державному рівні. Бібліотеки району завжди активно відгукуються на проведення заходів до цієї дати. З успіхом проведено такі заходи в районній бібліотеці – це «Тепло душі твоєї», «Щоб осінь була золотою» та інші.

В сільських бібліотеках пройшли вечори-зустрічі, вечори відпочинку, тематичні діалоги, Дні милосердя під назвою: «Ти не один у цьому світі», «В ім'я добра та милосердя», «Незламні духом, багаті душею», «Повір у себе» та ін.

Читачам цієї категорії притаманний специфічний інтерес до оздоровлення засобами народної медицини, догляду за присадибними ділянками, домашнього господарювання, кулінарії, рукоділля та ін. Відповідно завжди цікавими та корис-

ними є такі книжкові виставки, як «Здоров'я – без ліків», «Методи лікування – народні», «Для дбайливого господаря», «Творимо своїми руками».

Недостатня кількість нових надходжень літератури частково компенсується публікаціями в періодиці. Серед читачів користуються попитом такі газети: «Зелена планета», «Порадниця», «Добрий господар», «Домашние цветы» та журнали: «Будьмо здорові», «Твое здоровье», «Мой уютный дом», «Огородник», «Дім, сад, город».

Важливе значення мають бібліотечні акції по збору літератури серед населення. Так, Михайлівська сільська бібліотека провела акцію по збору літератури для школи-інтернату, де навчаються діти з розумовими вадами. Лебедівська – зібрала невелику бібліотечку для лікарні.

Такий досвід підхопили й інші бібліотеки району, в яких проводяться акції «Книзі - друге життя», «Подаруй книгу бібліотеці» та інші.

Насичена й багатогранна робота вимагає фахової підготовки кадрів, залучення працівників бібліотек до постійного підвищення кваліфікації відповідно до вимог сьогодення. З цією метою в районній бібліотеці проводяться семінарські заняття, а також дистанційне навчання «Безперервна освіта – запорука успіху бібліотеки», підготовлено ряд письмових консультацій, постійно надаються усні. Серед важливих питань розглядаються такі : «Етика і культура ділового спілкування», «Професійна етика бібліотекаря. Досвід вітчизняних та зарубіжних колег», «Сільська бібліотека – центр накопичення інформації» та інші.

Працівники районної бібліотеки пройшли навчання на обласних курсах підвищення кваліфікації.

Разом з тим, робота бібліотечних закладів з зазначеною категорією населення ще далека від бажаного рівня. Працівники бібліотек, використовуючи власну ініціативу та невичерпний ентузіазм, докладають зусилля для привернення уваги до проблем людей з особливими потребами, спонукаючи суспільство переглянути сприйняття інвалідів як тягаря для сім'ї та держави, а на томість, забезпечити їм рівноправні умови співіснування.

Підготувала:	Н.Д. Коваленко, завідувачка відділу обслуговування Кам'янської ЦРБ
Опрацювала:	Т.В. Горда, головний бібліотекар ОУНБ імені Тараса Шевченка
Редактор:	Г.С. Круглякова
Відповідальна за випуск:	К.С. Бугаєнко
Комп'ютерний набір:	О.А. Гаркуша